

Književne novosti

Dragotin Kette: Poezije. Ljudska izdaja. Z življenjepisnimi in književno-kritičnimi črticami ter faksimilom pesnikovega rokopisa. Uredil A. Aškerc. V Ljubljani, 1907. Založil L. Schwentner. Cena broš. 1 K 80 h, eleg. vez. 2 K 50 h. — Kette je kakor le malokateri izmed naših pesnikov pesnil iz duše narodove, zato pa segajo njegove pesmi narodu tudi v srce. Srečna je bila torej misel, prirediti ceneno izdajo Kettejevih poezij, ker le tako jih je mogoče napraviti dostopne širšim krogom. Naj bi naše ljudstvo pridno segalo po proizvodih enega svojih najboljših pesnikov!

O kulturnem pomenu slovenske reformacije. K Trubarjevemu jubileju spisal dr. Ivan Prijatelj. V Ljubljani 1908. Založil L. Schwentner. Cena 1 K, s pošto 1 K 10 h. — Kakor vsi dr. Prijateljevi spisi se odlikuje tudi ta po samostojnosti. Na podlagi lastnih študij je napisal to razpravo, in dasi morda ta ali oni ne bo pritrdil vsem njegovim izvajam, priznati bode moral vsakdo, da je delo temeljito, sad vsestranskega razmotrivanja in preudarjanja.

Reformacija in socijalni boji slovenskih kmetov. Napisal Abditus. V Ljubljani 1908. Založil L. Schwentner. Cena 1 K, s pošto 1 K 10 h. — Vsebino knjige označuje že naslov. Pisatelj se bavi s socijalnimi razmerami slovenskih kmetov za časa kmetskih vstaj in bojev v dobi reformacije ter iztika prave vzroke raznim zgodovinskim dogodkom. Zvezo med reformacijo in kmetskim gibanjem je seveda težko dokazati, razen če domnevamo, da je pogum, iz katerega se je porodilo eno gibanje, vzbudilo pogum tudi za drugo dejanje. Knjižica bode vsekakor zanimala.

Dr. Matija Prelog. Življenjepisna in kulturnozgodovinska črtica. Spisal dr. Karel Verstovšek. Cena 20 h, po pošti 30 h. — Oceno te ilustrovane brošure prinesemo še.

Zgodovina Jarenine v Slov. gor. in zajedno kmetskega stanu na Spod. Štajerskem. Spisal Gabriel Majcen, c. kr. profesor. Maribor, 1908. V založbi „Zgodovinskega društva“. Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru. Cena 30 h, po pošti 35 h. — Tudi o tej knjižici še izpregovorimo.

Knjige „Družbe sv. Mohorja.“ „Družba sv. Mohorja“ je razposlala za letos svojim udom sledeče knjige: I. Zgodbe sv. pisma. Slovincem začel razlagati dr. Frančišek Lampe. XV. snopič. Spisal dr. Janez Ev. Krek. II. Koledar „Družbe sv. Mohorja“ za leto 1909., ki prinaša poleg imenika društvenih članov in običajne koledarske vsebine številne sestavke, beletristične in druge. III. Simon Gregorčič: Poezije. Knjiga je ilustrirana in lahko rečemo, da lepše knjige dozdaj „Družba sv. Mohorja“ še ni izdala. Zbral je pesmi g. Anton Medved, ki je spisal knjigi tudi predgovor. IV. Slovenske večernice, 61. zv., ki prinašajo povest dr. Detele, „Novo življenje“, kateri je bilo od svoječasno razpisanih častnih daril priznano drugo darilo, ter Cankarjevo povest „V samotni“. O teh povestih bomo v našem listu še govorili. V. Molitvenik „Presveto srce Jezusovo“, sestavil p. Janez Pristov. VI. „Umni čebelar“, spisal Fr. Lakmayer.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaje „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru. Urejuje Anton Kaspret. V. letnik, 1.—2. snop., Maribor, 1908. — Zanimiva publikacija! Marljivi tajnik zgodovinskega društva, profesor Kovačič, kaže z dvojnimi spisom na iztok. Označujoč „Petovij v zgodovini Južne Štajerske“ (do konca srednjega veka)), poudarja ozko zvezo te starorimske kolonije s Podonavjem in z balkanskimi deželami. Petovij s Panonijo vred je spadal v ilirsko provincijo, ki je imela svoj sedež v Sremu; vztočno-štajerske zemlje so posredovale med vztokom in zapadom, a so bile bolj spojene z vztokom. Od vztoka so prihajale tja razne ideje, krščanstvo in kult mitre, od vztoka se je pričela politična in pozneje cerkvena organizacija. Kakor je bila pramatka krščanskim cerkvam v Iliriku apostolska cerkev v Solunu, a poznejša metropola v Sremu, tako je naravno, da so vztočno-štajerski kraji pripadli pod panonsko-sremskega nadškofa Metoda. (Vpliv grške kulture se kaže n. pr. tudi v cerkvenem pisatelju, ptujskem škofu Viktorinu, ki je pisal latinski, a je bil po mišljenju učenec grških učiteljev in cerkvenih očetov.) V političnem oziru je Ptuj z ozemljem nasproti Frankom očuval najdalje slovensko samostalnost, a zato prišel pod oblast Madjarov, ki so ormoškemu in ljutomerskemu okraju gospodovali vse do l. 1199. — Sličen po vsebini in posebno zanimiv je članek g. dr. Stegenška „O Veliki Nedelji in podobnih krajevnih imenih“ (Nedeljišče i. t. d.). Ime mu je iz predmadjarske dobe ter pomeni sv. Dominiko. Patrocinij sv. Dominike je znak grškega vpliva; večina Dominikinih cerkev je na Balkanu in v jugoslovanskih pesmih igra sv. Nedelja veliko vlogo. Sploh je pretežna večina krajev z imeni tedenskih dni (Nedelja, Šabota, Podčetrtek, Podsreda) na vztoku, ob ozemlju stare Panonije. — Kovačičev člančič „Dvoje kajkavsko-slovenskih spomenikov iz središkega arhiva“ popolnjuje gradivo moje razprave „Hrvatski utjecaji u starim iztočno-štaj. tekstovima“. — Lingvističnega značaja je (še nekončana) razprava profesorja Štreklja „Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev.“ Štrekelj je na slovensko-italijanskih in slovensko-nemških jezičnih mejah priznan strokovnjak. Spričo znanih teženj pri nas Slovencih, naj bi narečje absolutno gospodovalo v književnem jeziku, navajam tu trditve Štrekljevo, da Nemci „doslej nimajo niti enega dialektološkega spisa o kateremkoli nemško-štajerskem narečju, kar je več ko čudno znamenje „živega“ zanimanja za domači jezik pri naših sosedih“; jaz pa pravim: Nemcem je njih jezik naredilo baš to za splošno umljivo in rabljivo občilo, ker tistim, ki niso bili filologi, ni od vseh strani donel na ušesa klic po narečju! — Končno je še omeniti dr. Kotnika „Koroške narodopisne črtice“ in pa oceno dr. Grudnove knjige „Cerkvene razmere itd.“ iz peresa dr. Stegenška. Dr. Stegenšek poudarja, da je ljubljanska škofija po svoji ustanovitvi „politična ekspozitura dunajske vlade in njeni škofje najzvestejši cesarjevi uradniki — v miru in v vojski.“

Dr. Fr. Ilešič.

Vaclav Beneš-Šumavský. Brodkovski odvetnik. Slika iz sedanjega življenja moravskega. Poslovenil Avgust Petrič. — V Ljubljani 1908. „Narodna založba“. Cena K 1.50. —

Brodkovec so malo provincijalno mesto s patrijarhalnimi razmerami, z oblatnimi domačimi prepiri med tekmujočimi družinami, s praktično filistrskimi nazori, narodne so in vendar ne probujene — skratka kraj, kakršne nam tudi naši slovenski romancierji in novelisti slikajo najrajši. Spletke med županom (ali županjo), med občinskimi svetovalci, med sodnikom, okrajnim zdravnikom in drugo „inteligenco“ dajo dovolj snovi za zanimive konflikte, zlasti ako se oglasi še jezična tetka

politika, ki v takih krajih ljudstvo razburja dokaj globlje nego v velikih mestih, najbolj seveda tedaj, če je politika spojena, kakor v Brodkovicah, z narodnostnim preprirom. To vse vre kakor v panju. Mikavnejše pa še postane vrvenje, ako je vanje zapletena Amorjeva štrena; no, in v takih krajih, kjer so si ljudje tako stikoma blizu, ima ljubezen hiter in lahek posel; hitra so pa tudi tekmovanja, ljubosumnost, sovraštvo, solze in maščevanje.

V to okrožje vstopi mladi odvetnik dr. Kubala, z namenom, vzdriniti zaspano mesto in — seveda — si pridobiti ugledno postojanko in bogato pisarno. Izprva gre vse gladko; izročajo se mu kot narodnemu odvetniku vse velike občinske in druge pravde, imenitne mestne družine se potezajo za njegovo osebo, zlasti če so obdarovane z doraslimi hčerkami, in v javnem življenju odločuje njegova beseda. On lavira spretno med nasprotnimi strujami, zaljubi se pač le v eno deklico, v nežno, boječo županovo hčerko, a si ne odvrne simpatij in želja mondēnskih hčera županovega nasprotnika. Vse je tako vpeljano, da postane županov zet, enkrat še župan in kmalu poslanec; kar se ga loti strast: slepo se zaljubi v lepoto in domnevano — doto neke nenarodnjaške krasotice in pretrga pod vplivom njenega sorodstva vse dosedanje vezi. Zdaj pa se združijo proti njemu vsi; tudi prejšnji medsebojni nasprotniki postanejo prijatelji v boju proti odvetniku odpadniku, ki se mu odslej rušijo tla pod nogami. Niti v rodbini nima sreče; poglavitno zato ne, ker žena, vajena razkošno živeti, ne dobi — nikakršne dote; naposled zapustita z razdrtimi nadami Brodkovice in se izselita kdove kam. Odvetnikovo vlogo v javnosti pa prevzame mladi zdravnik, ki se poroči z županovo hčerko, svojo prejšnjo ljubico, mu začasno odvzeto in potem zapuščeno od odvetnika.

Tako snov občinstvo vedno rado čita; baš takega lahkega berila dandanašnji silno pogrešamo, ko je toliko ljudi, ki bi radi brali in brali in se pri tem nalahno zabavali, ne pa študirali. Tem bo s to knjigo zelo ustrezno. — Visoke estetske cene pa povesti ne bomo prisojali, niti je pričakovali. Prvi polovici sicer ni kaj prirehati; zasnova je krepka in enotna, osebe so po značajih zaokrožene in stremljenje pisateljevo, ki se sploh nikjer ne prikriva, ni pobitno enostransko. Ko pa se odvetnik seznanja s krasotico Hildo, ga namah in brez notranjega razloga zapusti pisateljeva simpatija. Krivičen postane ta tudi Hildo; po njeni uvedbi v povest mislimo, da je preprosta koketka in agitatorica; nazadnje pa spoznamo, da je le napačno vzgojena in razvajena, da je odvetnika res ljubila in da bi mu rada donesla — doto, ki je po njej tako stremel, ko bi jo le dobila!

Pa baš taki nedostatki povečajo snovnost spisa in te je naše sestradano občinstvo res željno in potrebno, ne brigajoč se, je li ta nagon njegovim vzgojiteljem všeč ali ne.

Dr. Jos. Tomišek.

Publike Ovidije Nason: Metamorfoze. Preveo T. Maretić. U Zagrebu 1907. (Prievodi grčkih i rimskih klasika, 18. svezak. Izdaje Matica Hrvatska.) — Ker ti prevodi starih klasikov ne spadajo med občne knjižne darove Matice Hrvatske, ampak jih je treba posebe nabavljati, se o njih v javnosti kaj malo govori. In vendar izvršuje Mat. Hrv. z izdajo teh prevodov velik kulturni čin, s katerim je Slovence pustila daleč za seboj. Hrvatje bodo vzorna klasična dela mogli kmalu položiti v domačem jeziku pred narod, mi bomo še kdove kako dolgo odvisni od tujcev in našemu jeziku bo še dolgo nedostajalo tiste prožnosti, ki jo dobi vsak jezik, kateri postane posoda za nedosežno plastična staroklasična dela. Sicer kaj bi govoril? Vsaka beseda ostane za nas le prazen zvok, dokler nimamo v slovenščini Homerja, Horacija, Katula, Sofokleja, Aristofana . . .

Hrvatje si vrlo gladijo pot in njih Matici gre za to prva zasluga. To leto je izdala Ovidijeve Metamorfoze, debelo knjigo nad 400 strani samih hrvaških heksametrov. Lepo se bero in pozna se Maretiću, da je prav tako izboren strokovnjak kakor stilist. Na raznih mestih sem primerjal izvornik s prevodom in moram reči, da nisem našel nedostatkov, ki bi bili, ako nismo dlakocepci, vredni omembe. — Kratek informativen uvod o Ovidijevem življenju in delovanju je spisal Gj. Körbler; on je tudi opremil prevod s potrebnimi opomnjami pod črto.

Dr. Jos. Tominšek.

Slovensko gledišče. Za sezono 1908/9, ki se prične dne 1. oktobra t. l., nam obeta vodstvo našega gledišča sledeče uprizoritve. I. Drama: Ksaverij Andrejev: „Zaklad“. Naroden igrokaz v treh dejanjih. — Dr. Fran Detela: „Dobrodušni ljudje“. Veseloigra v treh dejanjih. — Ant. Medved: „Kacijanar“. Žaloigra v petih dejanjih. — Ksaverij Meško: „Mati“. Igrokaz v treh dejanjih z epilogom. — Milan Pugelj in Čvetko Golar: „Snubači“. Komedijska igra v štirih dejanjih. — A. Čehov: „Stric Vanja“. — Ip. V. Spažinskij: „Gospa majorka“. — B. Rakšjanin: „Nastop strasti“. — Nik. Potjehin: „Zanka smrti“. — M. Baucki: „Predlogi gospoda občinskega svetnika“. — Zyg. Prebylski: „Vicek in Vacek“. — F. A. Šubert: „Žetev“. — Vaclav Štech: „Vročna tla“. — W. Shakespeare: „Kralj Lear“. — O. Wilde: „Idealni soprog“. — Harry in E. A. Paulton: „Nioba“. — Molière: „Skopuh“. — P. Bourget & A. Cury: „Razporoka“. — Rob. de Flers & G. Caillavet: „Ljubezen bedi“. — G. Gavault & Rob. Charvey: „Gospodična Jozetta — moja žena“. — A. Guimera: „V dolini“. — Testoni: „Tisto posebno...“. — Zambaldi: „Žena zdravnikova“. — Verga: „Kmetijski vitezi“. — H. Ibsen: „Rosmersholm“ in „Divja raca“. — Holger Drachmann: „Enkrat je bil...“. — W. Goethe: „Faust“. I. del. — Fr. Grillparzer: „Morja in ljubezni valovi“. — F. Schiller: „Wallensteinov ostrog“. — G. Hauptmann: „Bobrov kožuh“. — Lud. Fulda: „Maskerada“. — R. Havel: „Tujci“ in „Politiki“. — Fr. pl. Schöntan & G. Kadelburg: „Gospod senator“, „Zlate ribice“ in „Sloveča žena“. — K. Kraatz: „Hribolazec“. — Karel Lauffs: „Vražja misel“. — II. Opera in opereta. A. Foerster: „Gorenjski slavček“, opera v treh oddelkih. — Viktor Parma: „Hram Venere“, opereta v treh dejanjih. — G. Puccini: „Madame Butterfly“. — Saint-Saëns: „Samson in Dalila“. — Massenet: „Werther“. — W. A. Mozart: „Cosi fan tutte“ in „Čarobna piščalka“. — H. Marschner: „Jan Heiling“. — Karel Goldmark: „Sabska kraljica“. — O. Strauss: „Valčkov čar“. — Karel Weiss: „Revizor“. — Ed. Lecocq: „Giroflé-Giroflá“. — Ed. Audran: „La Mascotte“. — L. Fall: „Dolarska princezna“.